

РОЗДІЛ 4 ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 327.82:339.54

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-10/30>

ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ САНКЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНОЮ ДО МІЖНАРОДНИХ АГРОПРОМИСЛОВИХ КОМПАНІЙ

LEGAL ASPECTS OF UKRAINE'S APPLICATION OF SANCTIONS POLICY TO INTERNATIONAL AGRO-INDUSTRIAL COMPANIES

Лоза М.В., аспірант кафедри
цивільного та господарського права

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Санкційна політика США, ЄС та міжнародних організацій не включає заходів, спрямованих на обмеження доходів росії від продажу сільськогосподарської продукції. Водночас, сільське господарство, яке забезпечує понад 10% загального експорту росії, не може залишатися поза увагою санкційної політики, особливо зважаючи на те, що гібридна агресія росії спрямована на знищення сільського господарства України. В Україні сільське господарство формує 20% ВВП та приносить понад 40% експортних доходів. Тому цілком логічно позбавити Росію не тільки високих технологій в оборонній, нафто-газовій чи металургійній галузях, але й у сільському господарстві. Метою дослідження був аналіз проблеми застосування санкцій Україною щодо міжнародних агропромислових компаній. Для досягнення цієї мети використано комплекс методів, таких як індукція, дедукція, аналіз, синтез, порівняння та узагальнення. У статті розглянуто санкційну політику провідних країн світу та України. Встановлено, що ефективність санкцій значно зростає, коли їх впроваджує не одна країна, а коаліція держав, що дозволяє ефективніше контролювати імпорتنі та експортні потоки в умовах глобалізованої економіки. Європейські компанії припинили інвестиції в інфраструктурні проекти Росії у таких галузях, як транспорт, енергетика, телекомунікації та розвиток мінерально-сировинної бази. Однак сільськогосподарське обладнання, сучасна техніка, сорти та гібриди рослин і засоби їх захисту продовжують постачатися до Росії, сприяючи розвитку її інтенсивного сільського господарства та отриманню річних прибутків у понад 45 мільярдів доларів. Запровадження санкцій відповідно до Закону України «Про санкції» стикається з проблемами, такими як відсутність чітких критеріїв, неоднозначність підстав для застосування санкцій, недостатня юридична визначеність термінів, відсутність прозорих процедур та ефективних механізмів юридичного захисту. Без визнання Росії міжнародним спонсором тероризму важко досягти виходу міжнародних агропромислових корпорацій з її ринку. Тому необхідно не тільки вдосконалювати національне законодавство про санкції для забезпечення правової визначеності, прозорості та ефективності, але й посилювати роботу на міжнародному рівні. Практичне значення роботи полягає у створенні передумов до формування легального юридичного тиску на міжнародні компанії які порушують санкційну політику.

Ключові слова: санкції, види санкцій, підстави застосування санкцій, принципи застосування санкцій.

The sanctions policy of the USA, the EU and international organizations does not include measures aimed at limiting Russia's income from agricultural products. At the same time, agriculture, which provides more than 10% of Russia's total exports (\$424 billion), cannot be left out of the sanctions policy, especially considering that Russia's hybrid aggression is aimed at destroying Ukraine's agriculture. In Ukraine, agriculture forms 20% of GDP and brings more than 40% of export revenues. Therefore, it is quite logical to deprive Russia not only of high technologies in the defense, oil and gas, and metallurgical industries, but also in agriculture. The research method is an analysis of the problems of applying Ukrainian sanctions to international agro-industrial companies. To achieve this goal, a complex of methods is used, such as induction, deduction, analysis, synthesis, comparison and generalization.

The article highlights the sanctions policy of the leading countries of the world and Ukraine. It has been established that the effectiveness of sanctions increases significantly when they are implemented not by one country, but by a coalition of states, which allows more effective control of import and export flows in the conditions of a globalized economy. European companies stopped investing in Russia's infrastructure projects in such areas as transport, energy, telecommunications, and the development of the mineral and raw material base. However, agricultural equipment, modern machinery, hybrids and means of their protection continue to be supplied to Russia, contributing to the development of its intensive agriculture and obtaining annual profits in the amount of more than 45 billion dollars. The introduction of sanctions in accordance with the Law of Ukraine "On Sanctions" faces problems, such as clear criteria, ambiguity of the grounds for the application of sanctions, insufficient legality of terms, showing verification procedures and effective mechanisms of legal protection. Without recognizing Russia as an international sponsor of terrorism, it is difficult to achieve the withdrawal of international agro-industrial corporations from its market. Therefore, it is necessary not only to improve the national legislation on sanctions to ensure legal certainty, transparency and efficiency, but also to strengthen work at the international level.

Key words: sanctions, types of sanctions, grounds for applying sanctions, principles of applying sanctions.

Постановка проблеми. Україна потужний гравець на світовому аграрному ринку, адже сільськогосподарська продукція вирощена в країні забезпечує до 50% світового експорту соняшникової олії, 15% – ячменю та кукурудзи, 10% світового експорту пшениці. Високі врожаї, гарна якість отримуваної продукції, стабільність виробництва та збуту, бездотаційне сільське господарство, все це ті чинники, що сприяють формуванню привабливості до ведення бізнесу в Україні міжнародними агропромисловими корпораціями, що виробляють с.-г. техніку або ж пропонують нові сорти та гібриди рослин.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В умовах сучасних геополітичних протистоянь, а зокрема воєн –

застосування санкцій, є важливим інструментом політики держави і цьому сприяє Закон України «Про санкції» [7]. Проте, процес запровадження санкцій має безліч проблем що потребують детального аналізу та напрацювання нових механізмів їх запровадження. Адже транснаціональні компанії мають широке представлення в різних країнах світу, в тому числі і росії, проте вони в своїй роботі не завжди керуються законами певних країн, які можуть визначати

В науковому дослідженні К. Фліссак [8] висвітлені особливості формування міжнародних економічних санкцій та використання як інструменту просування інтересів держави, в тому числі й в вигляді протекціонізму. Тоді як

В. Вєдькал та Е. Агамалєв [2] виокремили міжнародні санкції як військові та невійськові, через призму потреби зменшення економічних можливостей держави-агресора або ж формування обмежень стосовно держави яка порушує норми міжнародної взаємодії в певних сферах людської діяльності, в тому числі і економічної, чи політичної.

К. Бугайчук [1] вивчив правові аспекти санкцій що запроваджуються США, ЄС та Радою Безпеки ООН та дослідив зміст і практику застосування Закону України «Про санкції» [7]. А. Мєньшеніна [4] проаналізувала ефективність заяв та анонсів союзників і партнерів України в контексті подальшого запровадження санкцій щодо росії Росії (РФ).

А. Бобровицький, Н. Гавриленко, А. Гончарук, І. Ус, Г. Широкий, Р. Юлдашев [5] доволі всебічно проаналізували форму та мету санкцій введених проти росії за агресію до України та сформулювали рекомендації спрямовані на підвищення ефективності цього інструменту впливу на агресивний режим.

О. Лещенко [3] оцінив санкційні питання та сформулював ефективні інструменти запровадження санкцій в Україні, а О. Онуфрієнко, В. Єніч [6] підвели підсумки в санкційній політиці 2023 року, тоді як Д. Шкаровський [9] визначив санкційні вектори спрямування.

Однак, в санкційній політиці США та ЄС, а також міжнародних організацій відсутні повністю питання обмеження доходів росії від продажу сільськогосподарської продукції [10]. Натомість обсяги експорту її в 2023 році становили 45 мільярдів доларів США за рік, коли в 22 році країна агресор експортувала на 3,3 мільярдів доларів США менше. Галузь яка формує більш чим 10% сумарного експорту (424 мільярдів доларів США всього) не може залишатися поза увагою санкційної політики, особливо коли гібридна агресія росії спрямована на знищення сільського господарства України. Адже в нашій країні сільське господарство формує 20% ВВП та приносить понад 40% експортної виручки [12; 13]. Тому цілком закономірним є позбавлення росії не лише високих технологій в оборонній, нафто-газовій чи металургійній промисловостях а й в сільському господарстві.

Метою статті є висвітлення проблем застосування санкційної політики Україною до міжнародних агропромислових компаній.

Матеріали та методи. В процесі виконання наукової роботи застосовували наступні методи: дедукції, індукції, системного аналізу, формально-логічний та метод абстракції. Методи індукції та дедукції використано для дослідження поточних проблеми сільського господарства України в умовах воєнного стану. Метод дедукції використовувався також для порівняння теоретичних і практичних даних щодо санкційної політики. Методом системного аналізу проаналізовано стан чинного законодавства у сфері санкційної політики, а також він був застосований в процесі аналізу праць науковців у сфері санкційної політики. Конкретно-соціальним методом узагальнено статистичні дані про агропромислові підприємства, а формально-логічним – проаналізовано законодавчі акти та офіційні документи у сфері державного регулювання санкційної політики, тоді як за допомогою абстракції систематизовано результати наукових досліджень.

Результати дослідження та його основні положення та сформульовано на основі аналізу наступних законодавчих актів нашої держави: Закон України «Про санкції» [7]; Протокол засідання Кабінету Міністрів України 15.03.2024 № 30; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження доказових стандартів обґрунтованої підозри для включення/виключення до/з санкційних переліків Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, санкційних переліків іноземних держав та переліку осіб, пов'язаних із провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції» від 12 вересня 2023 р. № 977 [14].

Аналіз обраної тематики досліджень здійснено завдяки вивченню юридичної літератури та публікацій в яких висвітлюється міжнародна та вітчизняна санкційна політика. Наразі питання, або ж комплексні особливості санкційної політики України досліджували у своїх працях такі вітчизняні дослідники, як К. Фліссак (2019) що вивчав особливості формування міжнародних санкцій в контексті протекціонізму, В. Вєдькал, Агамалєв (2021), К. Бугайчук (2022) правові аспекти санкцій та зміст і практику Закону України «Про санкції», А. Мєньшеніна (2023) ефективність заяв партнерів та застосування санкційного механізму, А. Бобровицький, Н. Гавриленко, А. Гончарук, І. Ус, Г. Широкий, Р. Юлдашев (2023) вивчали форму мету та розробили пропозиції по вдосконаленню запроваджених санкцій, О. Лещенко (2024), О. Онуфрієнко, В. Єніч (2024), Д. Шкаровський (2024) оцінювали ефективність запроваджених санкцій та подальші вектори їх спрямування.

Виклад основного матеріалу. Питання національної безпеки України набуває особливої актуальності через розв'язану війну, тому ще в 2014 році правовою основою реалізації режиму санкцій став Закон України «Про санкції» від 14 серпня 2014 року [7]. А отже, санкції застосовуються на основі принципів законності, прозорості, об'єктивності, відповідності меті та ефективності та підставою до їх накладення можуть бути дії іноземної держави, юридичної особи, яка перебуває під контролем іноземних суб'єктів, іноземців або осіб без громадянства, а також тих, хто здійснює терористичну діяльність.

Однак, Закон України «Про санкції» [7] та політика застосування санкцій потребують удосконалення з урахуванням українського та міжнародного досвіду, зокрема в аспекті застосування санкцій до громадян України за терористичну діяльність. Адже санкції є інструментом швидкого реагування на загрози національній безпеці України, і їх спочатку планувалося застосовувати щодо іноземних держав та нерезидентів, там де законодавство є найбільш недосконалим в плані запровадження обмежень чи заборон іншими легальними способами. Тоді як, на думку В. Панченко [11] міжнародні економічні санкції є лише вимушеними обмежувальними заходами як інструмент зовнішньої політики. Таке припущення має право на життя, позаяк аналіз законодавства Європейського Союзу показує, що у статті 215 Договору про Європейський Союз зазначено, що якщо рішення, прийняте відповідно до глави 2 розділу V цього Договору, передбачає припинення чи обмеження економічних і фінансових відносин, то рада ЄС ухвалює відповідні заходи кваліфікованою більшістю.

Санкції в ЄС запроваджуються поступово, а кожен наступний захід вводиться, коли потенціал попереднього майже вичерпано: 1-й етап (оголошення санкцій як частини загальної стратегії ЄС); 2-й етап (визначення мети санкцій); 3-й етап (розробка механізму впливу та оцінка втрат); 4-й етап (аналіз ефективності). Та згідно з документами ЄС метою санкцій є досягти зміни в політиці або діяльності країни, особи чи організації [10]. Та вони застосовуються не лише до громадян інших країн а й до громадян ЄС, що важливо – до компаній та організацій, зареєстрованих в ЄС, але незалежно від їхнього місцезнаходження, включаючи філії в третіх країнах.

Ефективність санкцій підвищується, коли вони запроваджуються коаліцією країн, посилюючи легітимність санкцій на міжнародній арені та зменшуючи репутаційні втрати для країни-ініціатора. Проте, наразі існує правова нерегульованість механізму санкційної політики через неможливість чітко визначені наслідки для винних, або ж відсутність чіткого механізму класифікації настання правопорушення за яке фізична, юридична особа чи держава ризикують отримати санкції. Яскравим прикладом тому є спрямування сучасної санкційної політики на завдання зменшення можливостей росії в оборонному секторі,

машинобудуванні, суднобудуванні, наукових дослідженнях, а також секторах економіки, що мають найбільший вплив на прибутки Росії, які вона може залучити для ведення війни. Проте, в формуванні галузевих санкцій важливо не лише враховувати частку впливу галузі на наповнення бюджету країни, а й технологічність галузі загалом та можливості до зниження рентабельності виробництва через запровадження обмежень на постачання технологічних рішень. Адже, за рахунок цього знижується рентабельність тієї чи іншої галузі та держава отримує набагато менше надходжень до бюджету.

З початком повномасштабної агресії Росії проти України міжнародна робоча група Єрмака та Макфола [10] підготувала конкретні рекомендації щодо вдосконалення санкцій: введення повних блокуючих санкцій щодо 30 найбільших російських державних банків; визнання агресора державою-спонсором тероризму; завершення економічного розвиру; повна інституційна ізоляція та прозорість та вимоги розкриття інформації про компанії, які співпрацюють з Росією.

Робота по вдосконаленню санкційних механізмів мала місце і в Україні. Так, Міністерство економіки України 9 вересня 2022 року затвердило проект Концепції державної санкційної політики, яка передбачає більш системний та стратегічний підхід до санкцій, а 13 липня 2023 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування санкцій», спрямований на: створення Державного реєстру санкцій, удосконалення порядку конфіскації майна, забезпечення належного розгляду санкційних справ Вищим антикорупційним судом.

З точки зору впливу санкцій на власну економіку країни ЄС поділяються на три групи: такі що зазнали або можуть зазнати значних негативних наслідків санкцій, але твердо підтримують їх продовження (Німеччина, країни Балтії, Польща, Франція), країни схильні до послаблення санкцій (Італія, Іспанія, Словаччина, Угорщина) а також країни, які зазнали незначних втрат, але виступають за послаблення санкцій з політичних причин (Греція, Болгарія та інші). Причому межа між другою та третьою групою країн досить тонка і вони можуть від слабких заяв про необхідність перегляду санкцій відкрито підтримувати недопущення введення санкційного механізму, залежно від своїх інтересів.

З огляду на це, для досягнення цілей при формуванні санкцій Україна має чітко аргументувати свою позицію особливо там де потрібно повністю заблокувати та ліквідувати всі способи обходу існуючих санкцій, які підривають їх ефективність та недостатньо впливають на агресора. Адже вплив на економіку Росії через руйнування окремих економічних секторів, заморожування половини російських міжнародних резервів та втрату основних європейських ринків нафти і газу був пом'якшений високими цінами на енергоносії та наявністю лазівок для обходу санкцій. Адже, з одного боку вважається неприпустимою торгівля з агресором, натомість лише після журналістських розслідувань про імпорту зерна з Білорусі в Польщу остання наклала заборону на це. Хоча, за законодавством ЄС країна мала б уникати ризикових торговельних операцій, оскільки слід російських фірм в постачанні зерна прекрасно прослідковується на рівні менеджерів компаній що займалися торгівлею з білоруськими фірмами посередниками зерном.

Тому, попри бажання підвищити експортний контроль на стратегічну високотехнологічну продукцію, товари та технології подвійного призначення, програмне забезпечення, технології слід вести пошук превентивних заходів для посилення санкційного тиску та максимального ефекту від санкцій завдяки кардинальному зменшенню доходів агресора в усіх сферах його економічної діяльності.

Європейські компанії припинили інвестиції в російські інфраструктурні проекти, а експорт ЄС в та імпорту з Росії скоротилися більш ніж на 50% у порівнянні з 2021 роком, що спричинило безпрецедентне розмежування. Так, за даними порталу «Припиніть бізнес з Росією» (leave-russia.org) станом на 24 серпня 2024 року з 3930 іноземних компаній що працювали на ринку Росії залишаються працівники 2178, виходять з ринку – 1335, а вийшли 417.

Чим важливіший добровільний або санкційний вихід іноземних компаній, а саме тим що це додаткові збори до федерального бюджету країни, окрім можливості більш ефективно виробляти та продавати свою продукцію. Адже, у 2023 році близько третини федерального бюджету Росії витрачено на військову економіку, що робить агресора надзвичайно вразливим до наступного витка санкцій з боку розвинених країн.

Попри те що ряд країн світу рекомендують своїм компаніям не мати справ з Росією, аграрні компанії не поспішають приймати рішення зупинки бізнесу, пояснюючи це тим що сільське господарство поза політикою, так як їх вихід з ринку нібито може спровокувати голод в світі. Не зупиняє ці компанії і те, що за даними з доповіді Конгресу США Росія вкрала українського зерна майже 6 млн. тон, що й підтверджується даними отриманими від аналізу полів командою NASA Harvest [12; 13].

Отже, для кращого розуміння ситуації проаналізовано стан присутності провідних міжнародних агропромислових компаній на ринку Росії (таблиця 1), бізнеси яких працюють в тому числі і на території ЄС та в Україні. Сумарно навіть ці компанії, не рахуючи більш дрібних гравців ринку, заробили в Росії 2,794 мільярдів доларів, що змусило їх поповнити федеральний бюджет мінімум на ставку податку на прибуток (20%), або ж на 558,8 млн. доларів США. Так, це більш скромні цифри порівняно з прибутками від продажу нафти та газу, проте вони наповнюють бюджет, створюючи можливості до продовження війни проти України.

Яскравим прикладом верховенства практичних рішень над юридичним аспектом може бути ситуація з постачанням російської нафти окремим країнам ЄС. Так, у зв'язку з військовими діями в Україні, Європарламент восени 2014 року прийняв резолюцію, що закликала країни ЄС припинити співпрацю з Росією в енергетичній сфері. Проте, незважаючи на санкції, Росія залишалася одним з головних торгових партнерів Болгарії, Угорщини, Словаччини і Чехії і «Лукойл» зберіг домінування в поставках 16,7 млн. тон нафти щорічно. При цьому, у червні 2024 року РНБО суттєво збільшила санкції до «Лукойл», додавши заборону на транзит, чим повністю вимкнула постачання російської нафти до східноєвропейських країн. Угорщина та Словаччина звернулись до ЄС з вимогами вплинути на Україну в цьому питанні, проте отримали відповідь що це наше суверенне право. Звичайно, що існує багато питань щодо того чому ЄС пішов на угоду в запровадженні санкцій на купівлю російської нафти цими країнами, чому Україна не заблокувала нафтопровід з самого початку війни. Однак, рішення породжує формування подальшого юридичного підґрунтя, особливо в сферах де воно не напрацьоване.

В Україні в період 2022–2024 рр. санкційна політика набула значного поширення, було зроблено суттєві кроки у напрямку вдосконалення санкційного законодавства в 2023 році, проте залишаються відкритими багато питань щодо застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів. Так, юридичні підстави для запровадження санкцій, як правило, мають нечіткі формулювання щодо підстав для застосування санкцій та створюють можливість різних інтерпретацій, що суперечить принципам правової визначеності в демократичному суспільстві.

Запровадження санкцій до українських дочок компаній, або внесення їх в відповідні списки спонсорів між-

народного тероризму призводить до суттєвих репутаційних втрат міжнародних компаній. Тому й розгорались скандали з європейськими банками, яких Україна вносила до Державного реєстру «Міжнародні спонсори війни», що заадмініструвався Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК). Юридично цей реєстр не має ніякої сили, оскільки просто засвідчує факт що певна компанія продовжує вести бізнес з росією. Ба більше, такий реєстр може нести репутаційні втрати для України, оскільки перед внесенням до нього слід довести факт роботи компанії в росії, при цьому лише загальнодоступної інформації недостатньо для об'єктивного висвітлення активності її роботи та отримання прибутку і сплати податків в федеральний бюджет РФ. Наявність такого реєстру вносила доволі потужне напруження в відносини з країнами-партнерами, тому Кабінет Міністрів України за результатами протоколу засідання Кабінету Міністрів України 15.03.2024 № 30 зобов'язав НАЗК передати «Міжнародні спонсори війни» до «Державного реєстру санкцій» для достовірного та єдиного інформування про санкції в Україні. За намаганням сконцентрувати в єдиному місці усю потрібну інформацію маскується єдине очевидне рішення, що впливає з юридичних обмежень останнього реєстру – в нього не внесено інформацію про ті компанії, на які санкції не накладені рішенням РНБО.

Закон України «Про санкції» містить 25 видів санкцій, проте практика їх застосування часто виявляє недоліки, такі як невизначеність у формулюваннях і можливість курйозних випадків. Так, скажімо пункт 24 видів санкцій, що звучить як «заборона демонстрації та використання символіки терористичних організацій і груп, пропагування ідей та програмних цілей таких організацій» є підставою до накладання санкцій на іноземних громадян. Отже, процедури застосування санкцій часто не мають чітких правових норм, що порушує принцип верховенства

права і може призвести до відсутності належного юридичного захисту, адже в Законі України «Про боротьбу з тероризмом» саме пропагування символіки та ідей терористичних організацій стосується терористичної діяльності і поширюється на громадян будь-якої країни, причому в цьому ж законі в статті 24¹ сказано, що «До терористичної організації (групи) можуть застосовуватися санкції в порядку, визначеному Законом України «Про санкції» [7] (зміни № 2997-IX від 21.03.2023), а от згідно Кримінального кодексу України, такі дії можуть підпадати під статтю 258², що караються виправними роботами на строк до двох років, а з використанням засобів масової інформації – обмеженням волі на строк до чотирьох років. Тобто, в одному випадку, вчинення цього правопорушення на території України призводить до кримінальної відповідальності, а поза її межами – до можливого накладання санкцій.

Хоча, вчинення кримінального правопорушення громадянином України поза межами України проти суверенітету та в підтримку терористичної діяльності слід розцінювати як таке що призводить до кримінальної відповідальності. Наразі ж до такого громадянина неможливо застосувати санкції, оскільки вони накладаються виключно на іноземних осіб. Адже згідно зі ст. 1 Закону України «Про санкції» [7], санкції можуть застосовуватися до іноземних держав, юридичних осіб та осіб-нерезидентів. Не дивлячись на те, що була спроба включити до цього переліку також громадян України та юридичних осіб, створених за українським законодавством, вона не знайшла достатньої кількості голосів і закон в редакції № 3587-IX від 22.02.2024 містить норми лише стосовно іноземних держав, юридичних чи фізичних осіб.

Згідно Закону України «Про санкції» (ст. 1, п. 1) [7] – підставою для накладання санкцій є дії що становлять загрозу національним інтересам, безпеці та створюю-

Таблиця 1

Провідні міжнародні агропромислові компанії та їх присутність на ринку росії

Компанія	Країна	Активи в росії, млн. дол. США	Виручка в росії, млн. дол. США	Присутність на ринку
Селекційно-насінницькі компанії				
Syngenta group	Швейцарія	985	780	Працює
Lidea	Франція	53	93	Працює
Adama	Ізраїль	34	44	Працює
SAATBAU GENETIK GmbH	Австрія	3	18	Працює
KWS SAAT	Німеччина	105	142	Працює, призупиняє інвестиції
Pioneer	США	12	57	Вийшла з ринку
Corteva	США	2	29	Вийшла з ринку
Хімічні компанії, що виробляють в тому числі і пестициди				
Bayer	Німеччина	626	1054	Працює, призупиняє інвестиції
Basf	Німеччина	262	327	Вийшла з ринку
DuPont	США	-	-	Вийшла з ринку
Компанії що виробляють с-г техніку				
Amazone	Німеччина	78	159	Працює
Horsh	Німеччина	48	101	Працює
Lemken	Німеччина	47	74	Працює
Kuhn	Франція	9	35	Працює
Claas	Німеччина	207	294	Працює, скорочує діяльність
John Deere	США	217	35	Вийшла з ринку
CNH Industrial (Case, New Holland)	Великобританія	60	-	Вийшла з ринку

Джерело: Leav Russia [15]

ють перешкоди до сталого економічного розвитку, завдають збитків і заважають повноцінному здійсненню прав громадян. При цьому ж процедура застосування санкцій обмежується лише ініціативами Президента України та РНБО. Так, досягнуто суттєвого прогресу в тому що щодо санкцій має право приймати рішення також і Вищий антикорупційний суд (ВАКС). В судових рішеннях в справах за 2024 рік: № 991/5106/24, № 991/5358/24, № 991/7122/24 на практиці застосовані статті Закону України «Про санкції». За позовом Міністерства юстиції України в період 2021–2024 рр. було розглянуто 54 справи [16]. Проте, практика застосування саме судових рішень лише формується.

Щодо напрацювання легальних передумов до накладання санкцій на агропромислові компанії, які продовжують працювати на ринку росії, то в Законі України «Про санкції» (ст. 4, п. 17) – передбачено запровадження додаткових екологічних та фітосанітарних заходів контролю, а також (ст. 4, п. 2) – обмеження торгівельних операцій. Зважаючи на політичний характер окремих санкцій та відсутність належного юридичного контролю, можна запровадити санкції до будь-якої іноземної компанії. Проте, беручи за основу постанову Кабінету Міністрів України від 12 вересня 2023 р. № 977 «Про затвердження доказових стандартів...» [14] законних міжнародних підстав для доведення вини міжнародних компаній що працюють на ринку росії немає, оскільки не затверджена жодної Резолюції Ради Безпеки ООН, яка визнала б росію – державою спонсором тероризму.

Висновки. Ефективність санкцій значно зростає, коли їх впроваджує не одна країна, а коаліція держав, оскільки

вони базуються на глобалізованій економіці та такі санкції дозволяють ефективніше контролювати імпорتنі та експортні потоки.

У межах промислових санкцій європейські компанії припинили інвестиції в інфраструктурні проекти росії в таких галузях, як транспорт, енергетика, телекомунікації та розвиток мінерально-сировинної бази, проте сільськогосподарське обладнання, сучасна техніка, сорти та гібриди рослин і засоби їх захисту постачаються в повній мірі, стимулюючи розвиток інтенсивного сільськогосподарства та отримання щорічних прибутків росією в понад 45 мільярдів доларів.

Запровадження санкцій відповідно до Закону України «Про санкції», стикається з відсутністю чітких критеріїв та неоднозначністю у підставах для застосування санкцій, недостатньою юридичною визначеністю термінів, відсутністю прозорих процедур та ефективних механізмів юридичного захисту.

Без визнання росії міжнародним спонсором тероризму неможливо досягнути виходу з її ринку міжнародних агропромислових корпорацій. А тому необхідно не лише вдосконалити національне законодавство про санкції з метою забезпечення їх правової визначеності, прозорості та ефективності, а й більш ефективно пропрацювати їх на міжнародному рівні.

Міжнародна та локальна вітчизняна санкційна політика дуже динамічна сфера для правових досліджень, особливо зараз. Тому питанню вивчення юридичних аспектів санкцій та вдосконалення їх слід присвятити увагу в подальшому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугайчук К. Л. Нормативно-правові аспекти вдосконалення санкційної політики України. Право і безпека. 2022. № 1 (84). С. 29–38. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.1.03>
2. Ведькал В. А., Агамалієв Е. А. Теоретичні та практичні аспекти санкцій у міжнародному праві. Юридичний науковий електронний Журнал. 2021. № 10. С. 575–577. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-10/149>
3. Лещенко О. Санкційні питання в Україні: ефективні інструменти 2024 року. Юридична газета. 29.03.2024. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/sankciyni-pitannya-v-ukrayini-efektivni-instrumenti-2024-roku.html> (дата звернення: 20.08.2024).
4. Меньшеніна А. Економічні санкції як інструмент зовнішньої політики у світлі війни росії проти України. Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2023. № 22(32). С. 56–63. URL: <https://sj.udu.edu.ua/index.php/pnspd/article/view/1291/1059> (дата звернення: 22.07.2024).
5. Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України : аналіз. доп. / [А. Бобровицький, Н. Гавриленко, А. Гончарук, І. Ус, Г. Широкий, Р. Юлдашев] ; за заг. ред. М. Паламарчука. Київ : НІСД, 2023. 76 с. (Серія «Міжнародні відносини»). DOI: <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2023.10>
6. Онуфрієнко О., Єніч В. Санкційні напрацювання: підсумки минулого року. Онлайн-видання PRAVO. 2024. URL: <https://pravo.ua/sanktsiini-napratsiuvannia-pidsumky-mynuloho-roku/> (дата звернення: 23.06.2024).
7. Закон України «Про санкції» від 14 серпня 2014 р. Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата звернення: 24.08.2024).
8. Фліссак К. А. Економічні санкції та специфіка їх позиціонування в сучасних міжнародних відносинах. Актуальні проблеми правознавства. 2019. Вип. 1. С. 72–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2019_1_14 (дата звернення: 25.08.2024).
9. Шкаровський Д. Санкційні вектори. URL: <https://vbpublishing.com/publikacziyi/sankczijni-vektory/> (дата звернення: 18.07.2024).
10. The Practical Guide to Humanitarian Law. URL: <https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/sanctions-diplomat-ic-economic-or-military/> (дата звернення: 24.06.2024).
11. Панченко В. Г. Економічні ефекти санкцій як інструменту зовнішньої політики в контексті досягнення національної безпеки. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 19. С. 16–21.
12. Росія вкрала майже 6 млн тонн українського зерна минулого року: доповідь Конгресу США. РБК Україна. 31 серпня 2023. (дата звернення: 25.08.2024).
13. Russia Reaped \$1 Billion of Wheat in Occupied Ukraine, NASA Says. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-12-03/russia-reaped-1-billion-of-wheat-in-occupied-ukraine-nasa-says> (дата звернення: 15.08.2024).
14. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження доказових стандартів обґрунтованої підозри для включення/виключення до/з санкційних переліків Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, санкційних переліків іноземних держав та переліку осіб, пов'язаних із провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції». Від 12 вересня 2023 р. № 977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/977-2023-%D0%BF#n8> (дата звернення: 15.08.2024).
15. Leave Russia. Перелік компаній, що припинили, або досі працюють в росії. <https://leave-russia.org/uk> (дата звернення: 25.08.2024).
16. Вищий антикорупційний суд. <https://hcac.court.gov.ua/hcac/> (дата звернення: 25.08.2024).